

Reactie. Anarchie?

Thom Holterman*

'Een samenleven zonder structuur is anarchie, het tegendeel van een ordentelijk geordende rechtsstaat.' Dit schrijft Bart van Klink in zijn bijdrage over het gebruik van de metafoor 'huis' in relatie tot de rechtsstaat (R&R 2005/2). Hij voegt aan die zin een noot toe. Daarin wordt door hem naar enkele regels uit een tekst van de Duitse anarchist E. Mühsam verwezen, met het doel steun te vinden voor het hierboven geciteerde.

Van Klink suggereert in de aangehaalde zin dat alleen een ordentelijk geordende rechtsstaat een samenleven met structuur oplevert. In anarchistische literatuur treft men echter vele structuurvolle gedachten aan. De uitwerking van die gedachten staat in dienst van een ordentelijk geordend samenleven van mensen. De anarchist Mühsam levert daarvan met zijn door Van Klink aangehaalde tekst een uitgesproken voorbeeld. 'Structuur' en 'rechtsstaat' mogen daarom niet zonder meer met elkaar worden vereenzelvigd. Er is namelijk een ordentelijk geordend samenleven denkbaar zonder beroep te doen op de rechtsstaat zoals wij die kennen. Van Klinks suggestie is dus aanvechtbaar.

Van Klink lijkt een punt te maken met zijn verwijzing naar de verwerping van de rechtsstaat vanuit anarchistisch perspectief. De ordening die de rechtsstaat biedt wordt inderdaad vanuit anarchistisch perspectief afgewezen omdat die gelijk is aan onderdrukking. Dat laatste heeft te maken met het feit dat recht hier gelijk valt met statelijke wet (heteronoom recht; 'bevolen recht'). De gedachte achter het rechtsstatelijke legaliteitsbeginsel vormt echter voor menig anarchistische auteur geen probleem. Voorwaarde is dat de geschreven regels alleen gelden voor hen die ze hebben opgesteld (autonoom recht; 'gekoren recht'). Het geheel van constituerende regels kan een beeld van een ordentelijk geordende politieke organisatie opleveren. De constitutie die bijvoorbeeld de Franse syndicalist P. Besnard op schrift stelde, levert daarvan een proeve onder de titel *Le monde nouveau, Organisation*

* Urciers, Frankrijk.

R&R 2005 / 3

d'une Société anarchiste ([1934]; Parijs, z.j.). Deze tekst dateert uit dezelfde tijd als die van Mühsam.

In de tekst die Van Klink van Mühsam aanhaalt, *Befreiung der Gesellschaft vom Staat* ([1932]; Berlin, 1975), vindt men de verwijzing naar 'Ordnung der Freiheit' terug. Evenwel, die 'Ordnung der Freiheit' waarover Mühsam spreekt is structuur-vol te noemen en bovendien wordt er gewag gemaakt van een bepaald rechtsdenken. Ik spreek over 'structuur-vol' omdat in Mühsams tekst in positieve zin bijvoorbeeld (arbeiders)zelfbestuur en federalisme worden opgevoerd als het erom gaat een idee te geven van de sociaal-economische en politieke – 'anarchistische' – ordening. In die ordening zal van 'gleiches Recht für alle' sprake zijn. Wie de aangehaalde tekst doorleest komt verwijzingen tegen naar het 'Rätewesen' als enige vorm van economisch zelfbestuur (het 'Rätesystem' en de 'Räterepublik'). Voorwaar, het gaat bij Mühsam om een ordentelijk geordend samenleven met structuur en dat is hier ook: anarchie.